

GELİR VERGİSİ DİLİMLERİNDEKİ ARTIŞA ÇÖZÜM

3 Aralık 2022

Yıldırım Koç

AKP iktidarları döneminde işçilerin ve memurların ödediği gelir vergisi arttı. Özellikle son yıllarda, işçiler yılbaşından itibaren birkaç ay sonra ikinci vergi dilimine, yaz ortalarında da üçüncü vergi dilimine girerek, giderek daha fazla gelir vergisi ödüyorlar. Asgari ücretin brüt miktarının yüzde 85'i kadar bir gelirin gelir vergisinden muaf tutulmasının olumlu etkisi, vergi dilimlerindeki hızlı artış nedeniyle etkisiz kalıyor.

İşçilerin haklı taleplerinden biri, gelir vergisi artışına engel olunması.

Bunun iki yolu var.

Birinci yol, gelir vergisi dilimlerinin, işçilerin ve memurların daha az gelir vergisi ödemelerini sağlayacak bir biçimde iyice artırılması. Eskiden böyleydi. AKP döneminde bu düzen iyice bozuldu.

Türk-İş ve TİSK bir süre önce sayın Cumhurbaşkanı'na üç sayfalık bir metin sunarak, gelir vergisi dilimlerinin yeniden düzenlenmesini istedi. Bu metnin üçüncü sayfasında güzel bir çizelge var. Bu çizelgede çeşitli yıllarda asgari ücretin aylık brüt miktarı ile en düşük vergi dilimi arasındaki ilişki ele alınmış.

Önce vergi dilimlerinin bugünkü durumunu özetleyeyim:

21 Aralık 2021 tarihli ve 31696 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gelir Vergisi Tebliği'ne göre 2022 yeniden değerlendirme oranı doğrultusunda gelir vergisi oranlarında yapılan değişiklikler şu şekilde oldu:

32.000 TL'ye kadar gelirlere **% 15**

70.000 TL'nin 32.000 TL'si için 4.800 TL, fazlası **% 20**

170.000 TL'nin 70.000 TL'si için 12.400 TL (ücret gelirlerinde 250.000 TL'nin 70.000 TL'si için 12.400 TL), fazlası **% 27**

880.000 TL'nin 170.000 TL'si için 39.400 TL (ücret gelirlerinden 880.000 TL'nin 250.000 TL'si için 61.000 TL), fazlası **% 35**

880.000 TL'den fazlasının 880.000 TL'si için 287.900 TL (ücret gelirlerinde 880.000 TL'den fazlasının 880.000 TL'si için 281.500 TL), **fazlası % 40.**

Türk-İş ve TİSK'in ortak raporuna göre,

1999 yılının ilk yarısında ilk gelir vergisi dilimi, asgari ücretin 25,62 katıydı. Diğer bir deyişle, asgari ücretli işçi, bütün yıl boyunca ilk vergi diliminden gelir vergisi ödüyordu.

2003 yılında aylık asgari ücret brüt 306 milyon TL iken, ilk gelir vergisi dilimi 5 milyar TL idi. Diğer bir deyişle, ilk vergi dilimi asgari ücretin 16,34 katıydı.

2022 yılında ise aylık brüt asgari ücret 6471 TL iken, gelir vergisinin ilk dilimi 32 bin liradır. Diğer bir deyişle, ilk vergi dilimi (yüzde 15'lik dilim), asgari ücretin 4,95 katıdır.

Bu düzenleme, işçilerin ve memurların giderek daha fazla gelir vergisi ödemesi anlamına gelmektedir. İşverenin kasasından çıkan paranın, giderek daha az bir bölümü işçiye, giderek daha büyük bölümü devlete gitmektedir.

Bu sorun nasıl çözüme kavuşturulur?

Birinci çözüm biçimi, önümüzdeki günlerde yayımlanacak yeni Gelir Vergisi Tebliği'nde gelir vergisinin ilk dilimi olan yüzde 15'lik bölümün kapsamının 2023 yılı için belirlenecek asgari ücretin (2003 yılında olduğu gibi) yaklaşık 16 katına çıkarılmasıdır. Böyle bir uygulama yapılırsa, işçilerin ve memurların ödeyeceği gelir vergisinde ciddi bir düşme sağlanabilir. Ayrıca, düşük gelirlerde vergi oranının düşürülmesi, örneğin ilk dilimin vergi oranının yüzde 10'a indirilmesi de talep edilmelidir. Ancak siyasal iktidarın işçilerden ve memurlardan alacağı gelir vergisinin azalmasını kabullenmesi için, işçi sınıfının gereken çabayı göstermesi, gerekli etkiyi yaratması gereklidir. 2023 yılında yapılacak seçimler de bu etkiyi yapmada bir araç olarak kullanılabilir.

İkinci çözüm biçimi, toplu iş sözleşmelerine, gelir vergisi dilimindeki artıştan kaynaklanan ek gelir vergisi miktarının işverence karşılanmasına ilişkin bir hüküm koymaktır. Türkiye'de böyle bir

uygulama ancak birkaç işyerinde var. Bu işyerlerinde de çok özel bazı durumlar söz konusu. Bu talep gündeme getirildiğinde iki noktaya dikkat etmek gerekir.

İşverenler yaptıkları ve yapacakları harcamaları, haklı olarak, kuruşu kuruşuna hesap ederler. Toplu sözleşme masasında esasında toplam maliyetler üzerinden pazarlık yapılır. Ücret zammı da, çalışma süresinin kısaltılması da, yıllık ücretli izinlere yapılacak ekleme de, işçinin istirahatte aldığı geçici işgöremezlik ödeneğinin eksik kalan kısmının işverence ödenmesi de, vb. hep bir ortak maliyet diline tercüme edilir ve pazarlık bu toplam maliyet üzerindedir. Gelir vergisi dilim artışının işveren tarafından karşılanması talebinin toplam maliyeti de dikkate alınır ve diğer haklardan kısıtlamaya gidilmesi karşılığında böyle bir talep kabul bile edilebilir. Ancak atılacak adımın ikramiyeler, fazla çalışma ücreti, genel tatil ücreti gibi yevmiyeye dayalı ödemeler üzerindeki olumsuz etkisi de dikkate alınmalıdır. Herhalde bu nedenlerle, böyle bir düzenleme ancak birkaç işyerinde vardır.

Bazı işçiler, iki işyerinde uygulanan toplu iş sözleşmesini bir bütün olarak karşılaştırmak yerine, başka işyerindeki bazı olumlu düzenlemeleri almakta ve bu uygulamanın işçi haklarına verebileceği bazı zararları dikkate almadan, benzer bir uygulama talep etmektedir. Her toplu iş sözleşmesi bir bütündür. Bildiğim büyükçe bir işletmede işyerinde sendika yokken ücretler net olarak belirleniyor ve uygulanıyordu. Böylece vergi dilimindeki artıştan işçiler zarar görmüyordu. Bu uygulama, diğer çalışma koşulları dikkate alınmadan övüldüğünde büyük hata yapılır. Çünkü bu işyerinde işçi hakları açısından her türlü ihlal vardı. Ücretler dışında yan ödemeler çok azdı. İşçiler işyerinde köle gibi çalıştırılıyorlardı. İşyerine sendika girdi. Net ücret uygulaması sona erdi. Ancak sendika sayesinde elde edilen haklar, vergi dilim artışlarından etkilenmeyen net ücret düzenlemesinin çok çok ötesinde oldu.

Yapılması gereken, işçi ve kamu çalışanı sendikalarının hep birlikte gelir vergisi dilimlerinin işçiler ve memurlar yararına değiştirilmesi için demokratik yollardan güçlerini göstermesidir. Böyle bir çabayı işverenler de destekleyecektir. Toplu iş sözleşmeleriyle bu sorunu çözme çabaları ise başarısızlığa mahkumdur.